

Osztályozás

Budapestre vonatkozó újságcikkek

Szerző:

Cím:

Pongrácz Tamás

EGY, NYUGDÍJAS, FESTŐ — KÖLTŐ — ÍRÓ

Budapesti beszélgetés Kós Károllyal

(Köt. v. füz.) (Oldal)

élet és Irodalom 1959. VII. 31.

92
Kós Károly
"1959"

Személy

Helyszám

Már másfél órája beszélgetünk, néha jegyezni is elfelejtetek, hallgatom szavainak izes ejtését, derülök tréfái zamatán. Olykor figyelem arcán a ráncok barázdáit, hosszú orrát, bajuszát, a szemüveg mögül tréfásan villanó okos szempárt. És végre megkérdezem:

— Hány éves, Károly bácsi?

Összeszid: — Miért nem olvas újságot? Akkor tudná, hogy Kós Károlyt tavaly, Kolozsvárott, 75. születésnapján a munkaérdemrend első osztályával tüntették ki — s

hogyan leplezte büszkeségét, tréfásan panaszozza: — Szóval, az ünnepeken most majdnem is ott kell ülnöm a dísztribünön...

Pesten végezte az építész-mérnöki egyetemet. Irodába került, de hamarosan önállóan kezdett tervezni, a még ma is álló óbudai református parókia és Imaház, az Állatkert az ő munkája. Sepsiszentgyörgyi székely múzeum, vásárhelyi munkaházak... a nagyszerűen induló tehetséges ifjú építész pályájának véget vet a szarajevói gyilkosság. Viszszamegy Romániába — Temesvárott született — s épületek helyett szavakról álmodik.

Az első újságcikkekre

az anyagi kényszer, a szaporodó kis család ellátásának gondja miatt fanyalodik, aztán olyan szenvedéllyel folytatja, mint aki önmagára talált.

De az írásból is nehéz megélni. Rajzol, nyomdagrafikával, színes linóleummetszetekkel foglalkozik — amihez nyúl, az színt kap; a mesteriség rutinja nála a művészet színeivel telik meg.

Balladát ír Attila királlyról. A „Magyar Iparművészet” faksimilében adja ki a gyönyörű iniciaisokkal, remek betűkkel megalkotott *iparművészeti* munkát. Irodalmi értékét később fedezik fel és kiadják újra, Romániában is — most már nem a rajz, hanem a ballada szépségeért.

Fedőlapokat tervez, otthoni kis kézikönymdáján *maga nyomja, szedi* a könyveket — amit csinál, mindennel sikere van. Szabad napjaiban barangol, járja a székelyföldet, írni- és rajzolnivalót gyűjt. Színesen, linóleumba metszve örökíti meg „Erdély köveit”.

Augusztus 8-án, a szegedi ünnepi játékokon bemutatják az egyetlen drámát, amelyet írt: a *Budai Nagy Antal*-t. Ezért — részt venni az előkészületekben, tanácskozni, vitatkozni *Marton Endrével*, a darab rendezőjével, ellenőrizni a szabadtérre való át-

dolgozást — jött most Budapestre.

— Hogyan született ez a dráma?

Ugy, hogy valaki, még 1935-ben írt egy rossz novellát, valami nyálas szerelmi történet Budai Nagy Antalról. Kós Károly akkor kezdte el búvárkodásait a régmúlt száza-

dok történetét őrző múzeumi könyvekben, a Dózsát is megelőző magyar paraszt és magyar husziták lázadása felkeltette érdeklődését.

Segített a véletlen is. Egyszer, barangolás közben megpihenni betért a sepsiszentgyörgyi múzeum könyvtárába, ott kezébe akadt az *Erdélyi múzeum*, Kolozs megye nemes családjainak XV. századbeli összeírásával. Itt kapta meg az első neveket: Budaiak, Kardosok, kalotaszegi nemes családok.

A politikai helyzet is

a drámaírás felé

taszítja. A mágnások magyar pártjával szembenálló baloldali művészberek, Kós Károllyal együtt, kizsorulnak a politikai életből. De szólni akar mégis. Onnan, ahonnan lehet és úgy hogy értsenek belőle, akiknek szólni akar.

Már él benne Budai Nagy Antal alakja, már jelenetkékké formálódnak a nagy lázadás történelmi napjai, mikor Kós Károly — drámai szerkesztést kezd tanulni: *Szent Johanna*, *Bánk bán*, *Ocskai brigádéros*...

Barátai a kész drámát színpadra tanácsolták. Ő előbb könyvből adta ki — látni: tetszik-e? 1936-ban Romániában megjelent s nem sokkal utóbb a budapesti Nemzeti Színház kérte előadásra — változtatásokkal. Károly bácsi nem változtatott semmit. Akkor megjelent nála Jób Dániel s vitte, ahogy van, a Vigszínházba. A női főszerepet *Dayka Margit* játszotta, s akkor ugrott ki *Greguss Zoltán*. A vajdát *Somlay Artúr*, Bálint papot *Bihari József* alakította.

Három héten át ment zsúfolt házakkal. Utána, hivata-

los körök „letanácsolták”. De *Budai Nagy Antal* mégis elindult, szavát meghallották, megértették azok, akiknek Kós Károly szólni akart. Kecskemét, Szeged, Kolozsvár, Brassó, Nagyvárad színpadjain játsszák, hogy aztán hosszú évekre a fiókba kerüljön. 1945-ben a kolozsvári és 1957-ben a marosvásárhelyi székely színház újította fel.

— Hát a gyerekei, Károly bácsi, milyen pályát választottak?

— Négy van, kettő, sajnos, művész... — és villan a szemé a szemüveg mögött. Rögön megértem: soha nem bocsátotta volna meg nekik, ha — nem művészek. Aztán kiderül az is, a négyből tulajdonképpen négy a művész. Az egyik fiú újságíró, a másik szobrász, tanár a kolozsvári Akadémián, a lánya színésznő a kolozsvári színházban s

a negyedik fiú

— az rajzol a legjobban! — a kolozsvári néprajzi múzeum vezetője. És az öt unokából a legnagyobb, úgy látszik, szintén örökölte a család művészi hajlamait — festő szeretne lenni.

Károly bácsi egyébként —